

Τι έχει να μας διδάξει η σοφία των ιθαγενών για την Οικονομία

English title: *What Indigenous Wisdom Can Teach Us About Economics* (blog – August 18th, 2020)

Της / written by: Helena Norberg-Hodge – Founder & Director, Local Futures
Translated by: Erato Triantafyllidi

18 Αυγούστου 2020, Έλενα Νορμπεργκ-Χοτζ

Οι κρίσεις που περνά ο σύγχρονος κόσμος επαληθεύουν αυτό που οι ιθαγενείς πολιτισμοί γνώριζαν ανέκαθεν: πως όλα τα φαινόμενα είναι αξεδιάλυτα συνδεδεμένα. Ενώ ο Αμαζόνιος –ένα από τα πιο ζωτικά όργανα της Γης- καταστρέφεται υπέρ της τροφοδότησης της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας σε καύσιμα, ένας ιός, παράγωγο της διαταραχής των οικοσυστημάτων, έρχεται να προσβάλει τα πνευμόνια των ανθρώπινων όντων. Και ενώ διάφορες οικονομικές πολιτικές υλοποιούνται στην Ουάσινγκτον, τις Βρυξέλλες ή το Πεκίνο, χιλιάδες μίλια μακριά άνθρωποι ξεριζώνονται μαζικά, και οικοσυστήματα καταστρέφονται.

Τα τελευταία σαράντα χρόνια, η επίγνωση της αλληλεξάρτησής μας με τον φυσικό κόσμο έχει κατασταλάξει μέσα στην κυρίαρχη πολιτισμική μας θεώρηση, και κοντά σ' αυτήν έχει επέλθει μια υψηλότερη εκτίμηση για τα μη-Δυτικά πολιτιστικά συστήματα και τους ιθαγενείς λαούς. Σχεδόν σε κάθε σφαίρα, προβάλλουν οικολογικές και κοινωνικά συνειδητοποιημένες πρωτοβουλίες μέσα από τις μάζες, από τα κάτω. Από την οικο-ψυχολογία μέχρι την οικολογική αρχιτεκτονική, από τις κινήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τη στήριξη των πιο στερημένων, οι άνθρωποι έχουν καταδείξει την επιθυμία τους να αναπτύξουν ευγενέστερους, ηπιότερους, πιο βιώσιμους τρόπους ζωής.

Εντούτοις, την ίδια αυτή περίοδο, η παγκόσμια οικονομία –που προωθήθηκε αρχικά από την αποικιοκρατία, την δουλεία και τη φυλετική γενοκτονία- συνέχισε την πορεία της πάνω στην ίδια τροχιά. Όπως ακριβώς η αποικιοκρατία συσώρευσε πλούτη πρωτίστως για τους εμπόρους των εθνών, η ραγδαία παγκοσμιοποίηση της οικονομίας υπηρετεί σήμερα μιαν όλο και πιο μικρή χούφτα πολυεθνικών εταιρειών και τραπεζών. Κάτω από την σαγηνευτική μεταμφίεση της 'προόδου', αυτό το σύστημα συνεχίζει να υπονομεύει τις βασισμένες στη γη οικονομίες αλληλεξάρτησης, αντικαθιστώντας τις με ανώνυμες και ανεξέλεγκτες παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού.

Καθώς το σύστημα αυτό εισβάλλει αρπακτικά στον Αμαζόνιο, η επακόλουθη ανθρωπιστική και οικολογική τραγωδία σαρώνει την υφήλιο. Με τα τροπικά δάση να παραδίνονται στην βιομηχανική καλλιέργεια και την ερημοποίηση, απελευθερώνονται μεγάλες μάζες άνθρακα και ο παγκόσμιος υδρολογικός κύκλος κομματιάζεται. Όπως το λέει ο αρχηγός των Γιανομάμι, Ντάβι Κοπενάουα:

«Υπάρχει μόνον ένας ουρανός, και οφείλουμε να τον φροντίζουμε, γιατί αν αυτός αρρωστήσει, τότε όλα θα τελειώσουν.»

Αυτό το μήνυμα δεν έχει φτάσει ακόμα στους πολιτικούς μας ηγέτες. Αντίθετα, μερικοί επιδίδονται στην δημαγωγία και ξεφουρνίζουν παραμύθια περί οικονομικής ανάπτυξης δίχως τέλος. Το δικό τους μήνυμα είναι «η δουλειά σου εξαρτάται από την ανάπτυξη της οικονομίας, και μεις θα κάνουμε ό,τι χρειαστεί για να την επιτύχουμε.»

Αυτό μπορεί να ακούγεται ελκυστικό από τις αυξανόμενες βαθμίδες του λαού που χάνουν την οικονομική τους ασφάλεια και που η παντοδύναμη προπαγάνδα του καταναλωτισμού τους αφήνει χωρίς ψυχολογική ασφάλεια. Απογοητευμένοι και μπερδεμένοι, πολλοί κατέστησαν ευάλωτοι από την ξενόφοβη ρητορική εκείνων που επισείουν τον δάκτυλο δείχνοντας ως υπαίτιους τους «πράσινους», τους αριστερούς, τους μετανάστες, τους μαύρους και τους έγχρωμους και τον κάθε πολιτισμικά «άλλον», παρά το ανεξέλεγκτο οικονομικό καζίνο στα χέρια της άρχουσας ελίτ. Στα δικά της πλαίσια, η ισοπέδωση του Αμαζονίου για τον φυσικό του πλούτο συνιστά ένα λογικό αντίτιμο της οικονομικής μας επιβίωσης.

Αρχηγοί κρατών και οι επιχειρηματικές ελίτ αριστεράς και δεξιάς έχουν παραμείνει τυφλοί απέναντι στις κοινωνικές και οικολογικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας. Καθώς το σύστημα έχει εξαπλωθεί σ' ολόκληρο τον κόσμο, και καθώς η οικονομομετρική σκέψη γίνεται όλο και στενότερα εξειδικευμένη, σχεδόν κανείς δεν έχει συνειδητοποιήσει το αληθές κόστος της παγκοσμιοποίησης.

Η αλήθεια είναι ότι η παγκοσμιοποίηση δεν βελτιώνει την ζωή της πλειοψηφίας – ούτε καν βραχυπρόθεσμα, πόσο μάλλον μακροπρόθεσμα. Από όλο το νέο εισόδημα από την παγκόσμια ανάπτυξη, μόνο το 5% πηγαίνει πραγματικά στο φτωχότερο 60% του παγκόσμιου πληθυσμού. Κοιτάξτε πίσω από τα νούμερα του ΑΕΠ, και η κατάσταση είναι ακόμα πιο αλγεινή: χάρη στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία, η πλειοψηφία των ανθρώπων στον κόσμο έχουν καταστεί ουσιαστικά φτωχότεροι, με πραγματικούς όρους.

Στον λιγότερο βιομηχανοποιημένο κόσμο, η διαδικασία της 'ανάπτυξης' έχει εξωθήσει και τραβήξει ανθρώπους έξω από αυτάρκη, βασισμένα στην κοινότητα, τοπικά οικονομικά συστήματα, ρίχνοντάς τους στο χαμηλότερο σκαλί μιας ιδιαίτερα ασταθούς σκάλας. Κατά κανόνα, απασχολούνται τώρα στην παραγωγή υπέρ του παγκόσμιου Βορρά, είτε σε μονοκαλλιεργητικές φυτείες είτε σε εργοστάσια ακραίας εκμετάλλευσης. Ενώ θα μπορούσαν να βγάζουν ένα μεροκάματο λίγων δολαρίων, βιώνουν μια λίγο-πολύ μεγαλύτερη στέρηση από εκείνη που γνώριζαν μέσα στην οικονομία του χωριού τους.

Ακόμη και στις καλούμενες ‘πλούσιες’ χώρες, οι μεσαίες τάξεις είναι αναγκασμένες να ανταγωνίζονται εντονότερα και να εργάζονται περισσότερες ώρες ίσα ίσα για να επιβιώσουν. Και στο μεταξύ μια επιθετική βιομηχανία προπαγάνδας τους βομβαρδίζει καθημερινά με χιλιάδες διαφημίσεις, κάνοντάς τους να αισθάνονται ανάξιοι και να επιθυμούν ολοένα και περισσότερα.

Πώς συνέβη όλο αυτό;

Μέσα στην περασμένη τριακονταετία, στο όνομα της παγκοσμιοποίησης, οι συνθήκες για το «ελεύθερο εμπόριο» αύξησαν δραματικά την εξουσία των πολυεθνικών εταιρειών και τραπεζών να εκμεταλλεύονται την φθηνή εργασία και τους φυσικούς πόρους σε οποιοδήποτε μέρος το πλανήτη. Η απορύθμιση των πολυεθνικών αυτών δούλεψε εις βάρος των επιχειρήσεων τοπικής βάσης που απασχολούσαν ευρέως τον ντόπιο πληθυσμό, επειδή κατέληξε στην υπερ-ρύθμιση, υπερφορολόγηση και την υποαπασχόληση σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Οι παγκοσμιοποιημένες τράπεζες και επιχειρήσεις κατέστησαν οι ισχυρότερες οντότητες στον πλανήτη, καταλήγοντας να δίνουν αυτές στις κυβερνήσεις τις εντολές για την πορεία τους.

Για να ανατρέψουμε αυτές τις τάσεις, είναι ανάγκη να δώσουμε τα χέρια με τα ιθαγενή μας αδέρφια προκειμένου να χτίσουμε ευρείες λαϊκές κινήσεις, ενωμένες στο αίτημά τους για την επαναδιαπραγμάτευση των εμπορικών συμφωνιών, αυτή τη φορά με την κοινωνία των πολιτών στο τραπέζι. Χρειάζεται να επιμείνουμε ώστε οι κυβερνήσεις να σταματήσουν να χρησιμοποιούν φόρους, επιδοτήσεις και ρυθμίσεις υπέρ των ενεργειοβόρων βιομηχανιών υψηλής τεχνολογίας που συγκεντρώνουν τον πλούτο και την εξουσία στα χέρια παγκοσμιοποιημένων μονοπωλίων, και αντί γι’ αυτό να κατευθύνουν αυτά τα μέσα στήριξης προς τις περισσότερο εντοπισμένες επιχειρήσεις.

Το ξεπέραςμα του διαχωρισμού αριστεράς – δεξιάς είναι κρίσιμης σημασίας. Οι άνθρωποι που ψηφίζουν τον Μπολσονάρο και τον Τραμπ, το κάνουν σε μεγάλη έκταση εξ αιτίας της οικονομικής περιθωριοποίησης που επιβάλλει η οικονομική παγκοσμιοποίηση – διαδικασία που έχει μετατρέψει πολλές άλλοτε οργανωμένες κοινότητες σε ξεκομμένα παραμεθόρια που μαστίζονται από κατάθλιψη, εξαρτήσεις και ανεργία

Τώρα είναι ο καιρός να παρουσιάσουμε καινούργια πολιτικά αφηγήματα – εμπνευσμένα από τους Ιθαγενείς τρόπους γνώσης, βιωτής και ύπαρξης – απευθυνόμενα σε μια ανθηρή πληθώρα οικολογικά ριζωμένων κοινοτήτων και αυθεντικής ευημερίας. Τώρα είναι ο καιρός για την οικονομική εντοπιότητα. Αυτός είναι ο τρόπος που τα ανθρώπινα όντα μπορούν να γίνουν μέρος της Θεραπείας της Γης, της *Cura da Terra*, όπως ήσαν ανέκαθεν οι ιθαγενείς λαοί.

Ενδυναμώνοντας τις ντόπιες οικονομίες, συγκρατούμε την κυκλοφορία του πλούτου μέσα στην κοινότητα, όπου αυτός τροφοδοτεί τις ντόπιες επιχειρήσεις και την απασχόληση, αντί να αφήνει να τον απομυζούν μακρινοί τραπεζικοί λογαριασμοί μεγάλων εταιριών. Ελαττώνοντας τις αποστάσεις μεταξύ παραγωγού και καταναλωτή, δίνουμε προτεραιότητα στην διαφοροποιημένη παραγωγή για τις τοπικές ανάγκες, και όχι για την τυποποίηση εμπορευμάτων προς εξαγωγή.

Με τον τρόπο αυτόν, απομακρυνόμαστε από την μονοκαλλιέργεια και πάμε προς την πολυμορφία της γης. Αυτό είναι ουσιώδες για μια γνησίως οικολογική διαχείριση, για την αποκατάσταση του εδάφους και για την αύξηση της παραγωγικότητας. Ταυτόχρονα, μειώνουμε την εξάρτησή μας από τα συγκεντρωτικά, εξαρτημένα από τα ορυκτά καύσιμα, αυτοματοποιημένα συστήματα, υπέρ της απασχόλησης των ανθρώπων και των ποικίλων δεξιοτήτων τους. Και, το σπουδαιότερο, μέσω της οικονομικής εντοπιότητας υποστηρίζουμε τις μακροπρόθεσμες σχέσεις ανάμεσα στις γενιές και τους γερούς κοινοτικούς δεσμούς – θεμέλιους λίθους της ψυχολογικής ασφάλειας και υγείας, όπως γνωρίζουν από πάντα οι παραδοσιακοί πολιτισμοί.

Ήδη υπάρχουν αμέτρητα λαϊκά προγράμματα εντοπιότητας, από το Σάο Πάολο μέχρι το Σύννεϋ, που δείχνουν τον δρόμο της προόδου. Από τις λαϊκές αγορές και τους συνεταιρισμούς παραγωγών – καταναλωτών μέχρι τις τοπικές συνεργατικές συμμαχίες και τα κοινοτικά χρηματοδοτικά σχήματα, οι άνθρωποι ξαναυφαίνουν τον ιστό της τοπικής αλληλεξάρτησης εξ υπαρχής από τα κάτω. Με εφόδια την κοινή λογική και την καρδιακή έμπνευση, όλο και βρίσκουν νεωτεριστικούς τρόπους να ξεφύγουν από το καταναλωτικό σκυλοφάγωμα προκειμένου να ζήσουν στον τόπο τους σε ανθρώπινη κλίμακα και με ανθρώπινα μέτρα.

Τα προγράμματα αυτά καταδεικνύουν ότι, αποκλιμακώνοντας και φέρνοντας σε τοπική διάσταση την οικονομική δραστηριότητα, δημιουργούν σχέσεις και τρόπους ζωής με περισσότερο νόημα, αποκαθιστούν τη σχέση μας με την φύση και αυξάνουν την υπευθυνότητα των επιχειρήσεων. Μπορούμε να επανεμπεδώσουμε την ύπαρξή μας σε αγαπητική σύνδεση με τον πολύπλοκο, έμψυχο κόσμο που μας περιβάλλει – μια πορεία που όχι μόνο μας οδηγεί σε μεγαλύτερη ατομική πληρότητα και χαρά, αλλά προάγει επίσης την λήψη αποφάσεων με περισσότερη σοφία και περισσότερη ταπείνωση.

Ακριβώς όπως η Ιθαγενής γνώση έχει τις ρίζες της σε μια μυριάδα πολυσύνθετων και αμοιβαίων αλληλεπιδράσεων με την κοινότητα, την γη και το νερό, τα ζώα και τα φυτά, έτσι και η εντοπιότητα καθιστά ορατά τα νήματα αλληλεξάρτησης που κρατούν ενωμένο τον ζώντα κόσμο.

*Αυτό το κείμενο δημοσιεύθηκε αρχικά στην επιθεώρηση *Kosmos Journal for Global Transformation**

Read blog in English here <https://www.localfutures.org/what-indigenous-wisdom-can-teach-us-about-economics/>

Read all our blogs here: <https://www.localfutures.org/blog/>